

TÜRKİYE’DE ALEVİLER VE SİYASİ PARTİLER İLİŞKİSİ: CUMHURİYET GAZETESİ ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Şebnem Cansun

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr.

sebnem_cansun@yahoo.com

Özet

Bu çalışma, Türkiye’deki hükümet partisi Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ile ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi’nin (CHP) Alevilerin taleplerini ne kadar karşıladıklarını Cumhuriyet Gazetesi haberleri üzerinden incelemektedir. Çalışma 1 Ocak 2010 – 31 Aralık 2012 dönemine odaklanmakta, parti programları ve 2011 seçim bildirgelerini karşılaştırmaktadır. Cumhuriyet’in AKP ve Aleviler haberlerinin yüzde 84’ünde, Alevi örgütleri AKP’yi eleştirmiştir. CHP ve Alevilerden bahseden haberlerin tamamında CHP Alevileri desteklemekte, yarısında AKP hükümetinin Alevilere yaklaşımını eleştirmektedir. AKP Aleviliği İslam çatısı altında görmekte, Alevileri yeterince kucaklayamamaktadır. CHP Alevilerin farklılığını kabul etmekte ve sorunlarının giderilmesini savunmaktadır. CHP iktidarda olmadığı için bu konuda gerçekten neler yapabileceği ise bilinmemektedir.

Anahtar Kelimeler

Alevi, Alevilik, basın

Alan tanımı: D72

The Relationship between Alevi and Political Parties in Turkey: An Analysis Through the Cumhuriyet Daily

Abstract

This paper evaluates how much the governing party in Turkey, Justice and Development Party (JDP) and the main opposition party, the Republican People’s Party (RPP) answer Alevi’s demands, through a news search on the Cumhuriyet Daily. It focuses on January 1, 2010–December 31, 2012, compares party programs, election bulletins. On 84 percent of the news on the JDP and Alevi, Alevi organizations criticize the JDP. On all of the news concerning the RPP and Alevi, the RPP supports Alevi, on half of them, it criticizes the JDP’s approach. The JDP perceives Alevism under the Islamic umbrella and does not embrace

Alevis sufficiently. The RPP accepts Alevis' differences and defends their problems' elimination. Since the RPP is not in the office, what it could genuinely do stays an open question.

Key Words

Alevi, Alevism, press,

Jel Code D72 - Political Processes: Rent-Seeking, Lobbying, Elections, Legislatures, and Voting Behavior

1.GİRİŞ

Cumhuriyet Türkiye'si ulus-devlet olarak inşa edilmiş, Türklük ve Sünni-Hanefilik esas alınmıştır. 1980 sonrasında, özellikle Avrupa Birliği'ne (AB) adaylık sürecindeyse, devletin işleyişiyle sıkıntıları olan kesimler hak mücadelesine girmiştir. Aleviler, son yıllarda kimliklerinin tanınması, uğradıkları ayrımcılıkların bitmesi için seslerini yükselten kesimlerdenidir. Bu çalışma, daha önceki akademik çalışmalarca Aleviliği kucakladığı kabul edilen *Cumhuriyet Gazetesi* üzerinden, Türkiye'deki hükümet partisi Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ile ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) Aleviliğe yaklaşımlarını değerlendirmektedir.

1.1 Alevilik ve Literatür

Anadolu Aleviliği “farklı inanç ve kültürlerden etkilenecek senkretik (karışık) bir yapı kazanan, ancak daha çok İslami bir görüntü ile yaşama aktarılan inançlar bütünüdür” (Yılmaz, 2005: 30). Etkilenmiş olduğu inanışlar arasında Şiizm, sufilik, Türk şamanizmi, Kürt zoroastrizmi, Yahudilik ve Hıristiyanlık sayılabilir (Kazancıgil, 2010: 45; Ocak, 2012 (1996): 18). Alevilik, İslam dinini “tasavvufi bir anlayışa göre, Sünni inancın dışında” yorumlar (Saygı, 2007: 110). “Şeriat, tarikat, marifet ve hakikat” olarak sıralanan kapıları, bunlara ait makamları vardır (Üzüm, 2004: 133-134; Kaya, 1994: 46-47). İbadet dili Türkçe, inanç önderleri dedeler, babalar; ibadet cemdir, semahtır (Kılıç, 2009 (2007): 27-28, 169). Türkiye'deki Alevi nüfusunun genellikle 5 ila 25 milyon arasında değiştiğini savunulur (Köse, 2010: 6).

Alevilik/Alevilerle ilgili zengin bir literatür bulunmaktadır. Çalışmalara örnek olarak, inancın tarihsel kökenleri (Şener, 2004 [2001]; Özcan, 2006; Birdoğan, 1995 [1990]), inanç önderleri (Çetin, 2008; Kaleli, 2008 [1995]),

gördükleri zulümler (Göçmen, 2010), siyasallaşmaları (Massicard, 2007; Gümüş, 2004), kendilerini algılamaları, siyasal-hukuksal beklentileri (Bayındır, 2009; Çalışlar, 2009), sosyalleşmelerindeki dönüşümler (Yılmaz, 2005; Yıldırım, 2012), Alevi edebiyatı (Uyanık, 2012; Koz, 2004; Engin 2004), siyasi partilerle ilişkileri (Çarkoğlu 2005; Soner ve Toktaş 2011) verilebilir.

Basında Alevilerin/Aleviliğin yer almasını az sayıda akademisyen incelemiştir. Bunlara siyaset bilimci Hakan Yavuz, iletişim bilimci Bedriye Poyraz, Metin Işık örnektir. Yavuz 1990'larda patlayan "yeni iletişim ağlarının" Kürt ve Alevi toplumlarının tanınma mücadelesindeki etkisine bakmıştır. Yavuz'a göre, Alevi kimliği hareketlenme, "sözelliğten yazıya geçiş", "giderek artan dernekleşme" eğilimindedir. Odaklandığı iki dergi *Cem Dergisi* ve *Pir Sultan Abdal Dergisi*'dir (Yavuz, 1999). Bedriye Poyraz, "Alevi uyanışının" siyasal yansıması üzerine çalışmasında, Hacı Bektaş Veli Festivali'nin basındaki varlığına değinmiş (Poyraz, 2005), *Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Tercüman*'ı (kapanmasının ardından *Türkiye*) incelemiştir. *Cumhuriyet*, festivali 1975-1980'den beri, ele alan tek gazetedir. *Hürriyet* aynı yıllarda Hacı Bektaş'ın hümanizmine odaklanırken, *Tercüman* konuyla ilgilenmemiştir. Alevilere, son yirmi yılda, devletin yaklaşımı yumuşamıştır. Metin Işıksa, Türk basınının Alevilik algılamasına, *Hürriyet*, *Sabah*, *Cumhuriyet*, *Zaman*'ın ilk sayfalarındaki haberlerin içerik analiziyle, dört ay (1 Ocak-30 Nisan 2011) üzerinden bakmıştır. Işık basındaki "siyasi, ideolojik ve ekonomik" faktörlere dikkat çeker (Işık, 2007: 217). Çünkü örneğin 6 Mart 2011'deki Alevi mitingi *Cumhuriyet*'te "Demokrasi Mitingi" başlığıyla geniş yer bulurken, *Zaman*'la *Sabah*'ta belirtilmemiş, *Hürriyet*'te sayfanın altında küçük bir fotoğrafla sunulmuştur. Işık'la Poyraz'a göre, Alevilerle ilgili haberlere en çok yer veren gazete *Cumhuriyet*'tir.

1.2. Araştırma Hakkında Bilgi

Bu araştırmanın amacı muhafazakar demokratlık iddiasındaki, yönetici kadrosu İslamcı partilerden gelen (Ahmad, 2005: 173), 2002'den beri iktidarda olan, AKP'yle, sosyal demokratlık iddiasındaki, bazen "din kartını" oynayan (Öymen, 2004: 274), ana muhalefet partisi CHP'nin, Alevilere yaklaşımlarının karşılaştırmaktır. 1 Ocak 2010-31 Aralık 2012 arasıyla, 2002-2003'teki 16-17-18 Ağustos haberleri incelenmiştir. AKP hükümetinin 2009'da tamamlanan Alevi çalıştaylarının sonuçları, AB'nin Türkiye İlerleme raporlarıyla beraber değerlendirilmiştir. Partilerin yaklaşımlarındaki

değişiklikleri görmek için 2002-2003'teki Hacı Bektaş Veli Anma töreni haberleri de incelenmiştir. Hacı Bektaş Tekkesi 1925'de kapatılmıştır. Anma törenleri 1964'ten beri, 16-17-18 Ağustos'ta yapılmaktadır (Sarıaslan, 16 Ağustos 2003: 2). 2001'de kurulan AKP, 2002'de iktidara gelmiştir. Hükümetin ilk yılları 2002-2003'te, partilerin beyanlarına bakılmış, o dönemdeki İlerleme Raporları, 2012 İlerleme Raporuyla karşılaştırılmıştır. Ayrıca, partilerin seçmene sözlerini ne kadar tutuyor olduklarını görmek için, parti programları ve 2011 seçim bildirgeleri karşılaştırılmıştır.

Araştırma tarihlerinde, *Cumhuriyet*'teki, AKP ve Aleviler/Alevilik ilgili haberlerin yüzde 84'ünde Alevi örgütlerinin AKP'yi eleştirmesine yer vermiştir. CHP ve Aleviler/Alevilikle ilgili tüm haberlerde CHP Alevileri desteklemektedir. Bu haberlerin yarısında CHP'liler AKP'yi Alevilik üzerinden eleştirmektedir.

Tablo No 1. *Cumhuriyet* te 1 Ocak 2010-31 Aralık 2012'de çıkmış Aleviler ile ilgili haberler

Haber konuları	AKP	%	CHP	%
Aleviler/Alevi örgütlerinin partinin yaptıklarını eleştirmesi	46	84	0	0
Partinin/partililerin Alevileri desteklemesi	12	22	37	100
Partinin/partililerin Alevileri özel olarak rahatsız etmesi*	5	9	0	0
Partinin diğer partiyi Alevilik üzerinden eleştirmesi	1	2	18	49
Toplam haber sayısı	55	100	37	100

*AKP'nin Alevileri rahatsız ettiği durumlar: 2010'da başbakan Tayyip Erdoğan'ın açıklamaları ("Dedelerden icazet almayacağız", "Beni bir mezhebin temsilcileri yargıladı", Karacaahmet Cemevi için "ucube" demesi), 2011'de Antalya İl Genel Meclisi'nin AKP'li bir üyesinin bir Alevi türbesine ezan sesi duyulması için hoparlör taktırması (Tepki üzerine kaldırılmıştır), 2011'de AKP genel başkan yardımcısının Hüseyin Çelik'in Kılıçdaroğlu'nun mezhebini konu etmesi, tepki çekmesi.

Bir yaklaşıma göre, Aleviler için "öteki", "sünni muhafazakar, sağcı-milliyetçi ve İslamcıdır". Aleviler "İslamcı" ile genellikle Refah Partisi'ni, AKP'nin muhafazakarlarını bağdaştırırlar (Köse, 2010: 17). CHP'nin/ cumhuriyetin kurucusu Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nda Hacı Bektaş postnişini Cemalettin Efendi'den destek aldığı, Meclis'e Alevi ileri gelenleri aldığı bilinir (Şener, 2004 [2001]: 118-121; Kehl-Bodrogi, 2003: 58, Yılmaz, 2005: 101). Yazarlar Derneği ve Edebiyatçılar Derneği üyesi Ali Balkız'a göre,

“Aleviler (...) ‘Hazreti Ali, Mustafa Kemal Atatürk olarak zuhur etti, geldi’ diye” inanırlar (Bayındır 2009: 88). Yine de, CHP Alevi ilişkisi sorunsuz değildir. Toplumsal Olayları Araştırma ve Yüzleşme Derneği başkanı Cafer Solgun’a göre, CHP “Bize oy vermezseniz (...) şeriat gelir” korkusu yaratarak Alevilerin oylarını almaktadır. Solgun için, fayda görülmeyen CHP’ye Alevilerin oy atması, mazlumun zalimi savunduğu, “Stockholm Sendromu” örneğidir (Solgun 2011: 237-238). Sosyolog Ayhan Aktar’a göre, Alevilerin CHP hassasiyeti “karşılıksız aşk”dır. Bu aşk karşılıklı olsa Madımak katliamının gerçekleşmemiş olacaktır (Aktar, 2011: 182). Aleviler, CHP’yi, taleplerini karşılamadaki yeterliliği tartışılrsa da, çoklukla destekler (Ayata ve Ayata, 2007: 221; Yılmaz, 2005: 171, 228, 229; Köktürk, 11 Ocak 2010: 1).

Bu çalışmada, Alevi seçmenler ile AKP ve CHP arasındaki ilişki partililerin beyanları ve faaliyetleri üzerinden ele alınmaktadır. *Cumhuriyet*’te yayımlanan haberler aracılığıyla önce AKP’nin, sonra CHP’nin Alevilerin sıkıntılarına ve taleplerine olan yaklaşımları değerlendirilmektedir.

2. SİYASİ PARTİLERİN ALEVİLERE YAKLAŞIMI

2.1. AKP ve Aleviler

Sünni-muhafazakarların ağırlıkta olduğu AKP’nin parti programında (2001) ve 2011 genel seçim beyannamesinde, Aleviler özel olarak geçmez. Ancak bu belgelerde, “din, dil, mezhep, bölge, etnik köken ve cinsiyet farkı” gözetilmeden tüm vatandaşlara eşit davranılacağı fikri vardır. Buradaki “mezhep farkının” Alevileri hedeflediği söylenebilir.

AKP-Aleviler ilişkisine öncelikle Madımak ve Hacı Bektaş’taki anma törenleri üzerinden bakılabilir. Madımak’ta, 1993’te, devlet “kör, sağır, dilsiz” olmuş (Yağcı 2009: 135), otuz beş kişi gericilerce öldürülmüş, ardından Aleviler örgütlenmiştir (Çalışlar, 2009: 10). Madımak katliamı anma seremonilerine AKP 2010’dan önce katılmamıştır (Kozok ve Menekşe, 3 Temmuz 2010: 6). Hacı Bektaş törenlerinde 2002’den önce katılımcı AKP’lilerden söz edilmezken; sonraki yıllarda katılımları sıkıntılıdır (Cumhuriyet, 16 Ağustos 2003: 4). 2003’te başbakanın adı anons edildiğinde aleyhinde tezahürat yapılmıştır (Miyase, 17 Ağustos 2003: 5). 2010 sonrasında, törenlere katılan bakan Ertuğrul Günay ve vekiller yuhalanmıştır (Erdem, 19 Ağustos 2010: 5; Şahin ve Uludağ, 17 Ağustos

2011: 6; Şahin, 17 Ağustos 2012: 4). Bu törenlerde Alevilerin AKP'ye sıcak bakmadığı görülür.

AKP'nin Alevi yaklaşımına AB İlerleme Raporları üzerinden de bakılabilir. Komisyon 2003'de, daha önce yasaklı olan Alevi ve Bektaşî Dernekleri Birliğine faaliyet imkanı veren hukuki statü tanınmasını takdir etse de, Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı'ndaki temsil eksikliğini, kimliklerinin zorunlu din derslerinde tanınmamasını eleştirmiştir. 2004 Raporuysa, Alevilerin “dini topluluk olarak resmen kabul edilmedikleri; (...) ibadethanelerini açarken (...) güçlüklerle karşılaştıkları; okullarda zorunlu dini eğitimin varlığı (...) Sünni olmayan kimliklerinin” tanınmaması konularını eleştirir (Yaman, 2012). 2012 Raporu açılımın somutça sürmemesini kınar. Rapor, cemevlerinin resmen tanınmaması, Alevi evlerinin işaretlenmesi, bazı anma törenlerinin engellenmesi, Alevilerin kamu görevinde yaşadığı ayrımcılıkların altını çizer (AB Komisyonu, 2012: 24).

Parti başkanı/başbakan Erdoğan'ın Alevi yaklaşımına bakıldığında, referandum sürecinde, Erdoğan'ın, “Dedelerden icazet almayacağız” demesi, okuduğu şiir nedeniyle Yargıtay'dan ceza almasını “Beni bir mezhebin temsilcileri yargıladı” diyerek sunmuş olması görülür (Menekşe ve Yağmur, 15 Eylül 2010: 1). Erdoğan'ın 2012'deki “Dindar bir gençlik yetiştirmek istiyoruz” beyanı bazı Alevi örgütlerinin tepkisini çekmiştir (Menekşe, 4 Şubat 2012: 7). Yine 2012'de, Erdoğan, ruhsatsız yapı olduğu için, Karaacahmet Cemevi'ni “ucube” olarak adlandırmıştır. Ona göre, cemevleri “ibadethane değil, kültür evi” olmalıdır, çünkü Müslümanlıkta tek ibadethane olmaması “bölücülük” yaratır. Alevi örgütleri genel başkanları başbakanı eleştirmiş, beyanları ardından Alevilere saldırıların arttığını söylemişlerdir (Menekşe, 7 Ağustos 2012: 9). Bunun gibi, 2011'de Antalya'da AKP İl Genel Meclisi üyesi Bilal Turgut'un bir Alevi türbesine hoparlör çektirip ezan okutması da AKP'lilerin Alevileri rahatsız ettiği olaylardandır. CHP Antalya milletvekili Gürkut Acar'ın “provokasyon” olarak gördüğü bu olayda, kaymakamlığa şikayet gitmesi üzerine ses sistemi sökülmüştür (Keskin, 22 Aralık 2011: 5).

2007'de başlayan AKP'nin Alevi açılımıysa Alevi örgütlerince verimsiz olmuştur. Bazı Alevi çevreler, Aleviliğin devletle yakın ilişkide olmasının uygun olmayacağını hep söylemiştir (Umruk, 2007: 30). Bu çalışmanın ele aldığı dönemde son (7.) Alevi Çalıştayı yapılmıştır. Bazı Alevi örgütleri Çalıştay'a

çağrılmamış, açılımda önceleri aktif olmuş AKP'nin Alevi vekili Reha Çamuroğlu toplantıya katılmamıştır. Alevi Federasyonu Başkanı Ali Balkız'a göre, "AKP ve Cem Vakfı (...) Aleviliğe ve Alevilere İslam, Alevi-İslam tanımı üzerinden yeni bir elbise giydirmeye" çalışmaktadır" (Cumhuriyet, 29 Ocak 2010: 1; Ayrıca bkz. Cumhuriyet, 13 Şubat 2010: 1, 6). Alevi açılımı sürerken, AKP'nin Kızılcasabınam kampında, türban, terör, Kürt sorunu, ekonomi sorunlarını konuşup Alevileri unutmaması da hayal kırıklığı olarak algılanmıştır (Gül, 19 Ekim 2010: 4).

Din derslerinin içeriği de Alevilerce sıkıntılıdır. Devlet bakanı Faruk Çelik, Alevi Kurumlar Toplantısı'nda, din derslerinin kalkmasını uygun bulmadıklarını, derslerin kuşatıcılığı/yetersizliği konularının tartışılabilceğini belirtmiştir (Cumhuriyet, 11 Ekim 2010: 1). Bakan, bu derslerin düzenlemelerinin taslağında Alevilerin oluşturduğu komisyonunun katkıları olduğunu söylese de Alevi örgütleri bunu yalanlamışlardır (Cumhuriyet, 1 Kasım 2010: 5). 2011'de, ilk ve ortaöğretimde din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitaplarına Alevilik alınmış, ancak Nakşibendilik, Kadirilik gibi tarikatların arasında geçmiştir. Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı başkanı Ercan Geçmez'e göre, AKP Aleviliği "tarikatları meşrulaştırmak için" kullanmaktadır (El, 18 Ocak 2011: 5). AKP buna rağmen doğru yolda olduğunu düşünmektedir (Bkz. Başbakan yardımcısı Bekir Bozdağ açıklaması, Kozok, 14 Aralık 2011: 6).

AKP'nin nihai raporu sonrasında özellikle cemevlerinin statüsü üzerine olmak üzere tartışmalar sürmüştür (Cumhuriyet, 1 Nisan 2011: 8). Cem Vakfı Genel Başkanı İzzettin Doğan'a göre "AKP (...) Aleviliği kullanmıştır" (Açar, 6 Nisan 2011: 5). Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Başkanı Ercan Geçmez'e göre, Kürt ve Roman Çalıştayları gibi, Alevi çalıştayı da insanları oyalamış, Alevileri kandırmıştır (Cumhuriyet, 25 Nisan 2011: 5). Din dersleriyle ilgili, Aleviler açısından iyi bir haberse, 2012'de Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortaokullardaki "seçmeli din dersleri kapsamında Aleviler, Süryaniler, Hıristiyanlar ve Museviler için de seçmeli din eğitimi dersleri" getirmeyi planlamasıdır (Ilıcalı, Alevilere seçmeli ders, 8 Mart 2012: 4).

Nihai rapor ve seçim sonrasında AKP, devlet bakanlığı düzeyinde sürdürülen Alevi açılımını bitirmiştir. Açılımla ilgilenmiş Bakan Faruk Çelik'e göre, "sonuç alıcı çalışmalar" yapılmıştır, "yeni bir çalışma konusu" yoktur (Gül, 10 Temmuz 2011: 5). Başbakan Erdoğan "[V]atandaşımızın inancından, etnik kökeninden, giyiminden dolayı baskı gördüğü dönemler geride kaldı" dese de,

Alevi örgütlerince bu, doğru değildir. Alevi Bektaşî Federasyonu eski genel başkanlarından Ali Balkız başbakana “A]levilerin dergâhları neden Alevilere iade edilmez?” (Menekşe, 30 Ağustos 2011: 4) diye sormaktadır.

AKP'nin 336 milletvekili arasında üç Alevi vardır (Gül, 12 Ocak 2011: 5). CHP'de Kemal Kılıçdaroğlu'nun başkanlığa geçmesi AKP'yi tedirgin edince, parti Alevi adaylar aramıştır. Reha Çamuroğlu partisine kırılıp kendini geri çekince (Bozok, 31 Ocak 2010: 1, 7) AKP ziraat mühendisi/sosyal-demokrat kökenli İbrahim Yiğit'i bulmuştur (Cumhuriyet, 13 Nisan 2011: 4). Yiğit, kendinden önceki Alevi vekiller gibi, partisini Aleviliğe hassasiyete davet etmektedir. Örneğin, Alevi dedesi/eski Adalet Bakanı Seyfi Oktay Ergenekon operasyonunda gözaltına alınıp “dinci” basınca “Alevi kadrolaşma” sorumlusu ilan edildiğinde (İlknur, 3 Haziran 2010: 5) Yiğit bu gözaltını açılıma “yönelik bir komplo ve sabotaj” olarak adlandırmıştır (Gül, 4 Haziran 2010: 4).

Cumhuriyet'e göre, AKP Alevi açılımı başlatmış olsa da, Alevi örgütleri yapılanları yetersiz bulmuş, “sünni kalıbına” girmeyi reddetmiştir. Yine de hükümet Alevi meselesini bir süre için gündemine almıştır. Bu adımın küçümsemesi yanlış olur (Yaman, 2009: 19; Soner ve Toktaş, 2011: 430).

2.2. CHP ve Aleviler

CHP'nin parti programı ve 2011 seçim bildirgesinde, Alevilerin adı vardır. Parti programında, “dini, mezhepsel, etnik köken” ayrımı yapılmamasına dair CHP'nin sözü vardır. Parti “Diyanet İşlerinin Alevilerin de temsiline imkan verecek şekilde yeniden yapılandırılması”, “Cemevlerinin (...) devletin camilere sağlamakta olduğu destekten yararlandırılması” sözlerini de verir. CHP Madımak Otel'i'nin “hoşgörü merkezi” olmasını istemektedir (CHP Parti Programı, 2012: 19, 51, 52). 2011 Seçim Bildirgesi'nde ise, CHP “Alevi yurttaşlarımızın eşit yurttaşlık talebini her alanda hayata” geçirme, “Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, tüm inanç ve mezheplerin taleplerine duyarlılık içinde” olması, “Din kültürü ve ahlak bilgisi derslerini zorunlu olmaktan [çıkarılması], temel eğitimde ve lisede isteğe bağlı hale” getirilmesi, kamu personeli seçimindeki “dil, din, mezhep, etnik köken ve cinsiyet” ayrımcılıklarını izale sözü vermiştir (CHP, 2011: 18, 60).

Hacı Bektaş Veli ve Madımak anma törenlerinde CHP Alevileri sahiplenmektedir. Örneğin genel başkan Deniz Baykal'a göre, “Hacı Bektaş

Anadolu solunun simgesi”dir, Alevi ayrımcılığı bitirilmelidir (Cumhuriyet, 17 Ağustos 2002: 1; Ayrıca bkz. Tanrısever ve Şahin, 17 Ağustos 2003: 5). Sivas Katliamı yıldönümüne CHP 2010’da on beş kişilik milletvekili heyeti ve parti otobüsüyle gitmiştir (Kozok ve Menekşe, 3 Temmuz 2010: 6). Alevilerin Ramazan ayı sıkıntılarında CHP onlara destek verir. 2012’de, Malatya’nın Doğanşehir ilçesi Sürgü beldesinde Ramazan davulcusuyla Alevi bir vatandaşın tartışması “linç girişimine” dönüşünce (Cumhuriyet, 31 Temmuz 2012: 6) CHP İl Örgütü başkanı Enver Kiraz, “Olayın büyümemesi” için “girişimlerde” bulunmuştur (Cumhuriyet, 30 Temmuz 2012: 6; Diğer milletvekillerinin açıklamaları için bkz. Sayın, 30 Temmuz 2012: 6; Cumhuriyet, 31 Temmuz 2012: 6).

CHP, 2010’dan itibaren, genel başkanının Alevi olmasıyla da AKP’den ayrılır. Ancak, “Dersim’in Kureyşani aşiretinden bir Kürt Alevi’si olan” Kılıçdaroğlu (Aktar 2011: 186) söyleminde Aleviliğine (ve Kürtlüğüne) vurgu yapmaz (Kömürcü 2011: 11). AKP ise zaman zaman Kılıçdaroğlu’nun Aleviliğine takılmaktadır. 2011’de, AKP genel başkan yardımcısı Hüseyin Çelik, Kılıçdaroğlu “[M]ezhep yakınlığı dayanışmasıyla mı Suriye’ye sahip çıkıyor” demiş ve Alevilerin tepkisini çekmiştir (Cumhuriyet, 9 Eylül 2011: 5).

Kılıçdaroğlu dışında da CHP’de Alevi kimlikleriyle bilinen partililer vardır. Örneğin, Alevi ses sanatçısı Sabahat Akkiraz, milletvekili olduktan sonra, AKP iktidarını “zamane Yavuz Sultan Selimi” olarak tanımlamıştır (Cumhuriyet, 26 Kasım 2011: 5). Alevi ve Kürt kimliği ile bilinen milletvekili Hüseyin Aygün’sse, başbakana Alevilerin taleplerini ileten milletvekillerindendir (Cumhuriyet, 23 Ekim 2012: 6).

CHP’liler Alevilere yapılan ayrımcılıklarda da onlara destek verirler. Örneğin Erzincan’da tesettürlü” İl Sağlık Müdürlüğü şube müdürü tarafından denetlenmiş, spor ayakkabı giyiyor diye” işten atılmasına varan sürece girmiş Alevi tıp doktoru Müslüm Doğan’ı CHP İstanbul İl Örgütü başkanı Berhan Şimşek desteklemiştir (Cumhuriyet, 31 Ağustos 2010: 5). Şimşek’e göre, “[AKP] Alevi açılımı adı altında bir uyutmaca yaparken bir taraftan da askeri personel veya kamu personeli olan Alevileri” ayıklamaktadır.

Zaman zaman Alevi evleri işaretlendiğinde, cemevlerine saldırılarda da CHP’liler Alevileri destekler. 2012’de, Adıyaman’da Alevilerin yaşadığı kırk beş evin duvarları işaretlenmiş, CHP milletvekilleri Hüseyin Aygün, Salih Fırat bu

duruma tepki göstermiştir (Cumhuriyet, 1 Mart 2012: 1). CHP'lilerin Alevileri sahiplenmesine başka örnekler olarak CHP Çankaya İlçe Başkanlığı'nın aşure günü etkinliği düzenlemesi (Cumhuriyet, 4 Ocak 2010: 6), CHP'nin bazı akademisyenlerle beraber hazırladığı "10 Başlıkta CHP'nin Anayasa Vizyonu"nda Alevilerin sorunlarına çözüm sunması (Cumhuriyet, 1 Haziran 2011: 4), İzmir İl Genel Meclisi'nde, Milliyetçi Hareket Partili üyelerin desteğiyle, "cemevlerinin elektrik, su, atık ve inşaat giderlerinin İzmir İl Özel İdaresi bütçesinden karşılanmasına karar"ını çıkartması (Döker, 11 Ağustos 2011: 4), Hatay'da Alevi çocuklara dini eğitim veren kişiler "İzinsiz eğitim kurumu açmaktan" yargılandığında Alevileri desteklemesi (Solak ve Bodur, 7 Nisan 2010: 4) de verilebilir.

CHP tıpkı parti genel başkan yardımcısı Yılmaz Ateş'in dediği gibi, Alevileri "demokratik, laik Cumhuriyete inanmış" kesim olarak algılar, hatta yargı ve "orduya yönelik operasyonların (...) Alevi kökenlileri (...) temizleme operasyonu" olduğunu düşünür (Keskin, 14 Mart 2010: 6). Kısaca, CHP ve Aleviler arasında, AKP ile Aleviler arasında olduğundan daha sıcak bir ilişki vardır. Alevilerin yaşadığı ayrımcılıklarda ve Alevilerin taleplerinin sahiplenilmesi CHP kendini ayrıcalıklı bir yere koymaktadır.

3. SONUÇ

AKP'nin Alevi açılımı Alevi örgütlerine göre verimsiz geçmiştir. Bunun nedeni, AKP'nin tüm Alevi örgütlerini kucaklamaması ve bu örgütlerin arzu ettiği adımları atmamasıdır. Bu durum, AKP'nin programıyla 2011 seçim beyannamesi incelendiğinde şaşırtıcı değildir. Çünkü partinin Alevilere verdiği özel sözü yoktur, mezhep farkı olmaksızın, vatandaşlara eşit muamele vaadi vardır. Alevi örgütleriyle iktidar partisi AKP'nin anlaşmazlığa düştüğü ana nokta, AKP'nin "İslam'ı Aleviliği kucaklayan üst şemsiye" görmesi, Alevilerinse oldukları gibi kabul edilmek istemesidir. Ele alınan süreçteki, belli başlı gelişme, din derslerine Alevilikle ilgili bilginin eklenmesidir. Bu bilgi tarikatlar bölümünde verildiği için Alevi örgütleri bunu da eleştirmişlerdir.

Aleviler ve CHP ilişkisi, Aleviler ve AKP ilişkisinden daha sıcaktır. CHP programı ve 2011 genel seçim bildirgesi Alevilerden bahsetmekte, mezhep bazlı ayrımcılığın izalesinden, Diyanet İşleri Başkanlığı'nda Alevilerin temsiline, cemevlerinin camiiler gibi devlet desteği almasına, Madımak Oteli'nin hoşgörü

merkezi olmasına, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin zorunlu olmaktan çıkarılmasına kadar sözleri vardır. Ayrıca Alevi partili sayısı CHP’de AKP’de olduğundan fazladır. Alevilere yapılan ayrımcılıkları kınayan parti CHP, Alevilerin şikayetlerini AKP’yi eleştirme alanı olarak görmektedir.

AKP ve CHP’nin Alevilik yaklaşımı, gerek parti programları ve seçim bildirgelerinde, gerekse haber taraması dahilindeki beyanatlarda görüleceği üzere farklıdır. Alevileri AKP’den çok CHP kucaklamaktadır. Ancak Türkiye’deki siyasi rejimin en eskisi olan CHP’nin Aleviler konusunda gerçekten neler yapabileceği görmek hükümet partisi olamadığı için mümkün olmamaktadır.

Kaynaklar

- Açar, Ali. Cem Vakfı başkanı Doğan: AKP çalıştay ile bizi kullandı, *Cumhuriyet*, 6 Nisan 2011, Ahmad, Feroz, *Turkey, The Quest for Identity*. Oxford: Oneworld, 2005.
- AKP, *Parti Programı*, 2001.
- AKP, *Türkiye Hazır, Hedef 2003-Seçim Beyannamesi*, 2011.
- AKP bize Aleviliği öğretmeye kalktı. *Cumhuriyet*, 25 Nisan 2011, s. 5.
- Aktar, Ayhan, *İlginç Zamanlar, Taraf Yazılarından Seçmeler, 2008-2011*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011.
- Alevi raporu yetersiz. *Cumhuriyet*, 1 Nisan 2011, s. 1.
- Aleviler kamuda dışlanıyor, *Cumhuriyet*, 31 Ağustos 2010, s. 5.
- Alevilere linç girişimi, *Cumhuriyet*, 30 Temmuz 2012, s. 6.
- Alevileri yok sayan çalıştay, *Cumhuriyet*, 29 Ocak 2010, s. 1.
- Alevilerin haberi yok, *Cumhuriyet*, 1 Kasım 2010, s. 5.
- AVF Başkanı Doğan Bermek: Alevileri yok etmek istiyorlar, *Cumhuriyet*, 7 Mart 2010, s. 8.
- Ayata, Sencer ve Ayşe Güneş Ayata. “The Center-Left Parties in Turkey.” *Turkish Studies*, 2007, 8: 2: 211-232.
- Bayındır, Nuray. *Alevilik, Tarih, İnanç, Kültür, Açılım*. İstanbul: Chivi Yazıları, 2009.
- Bozok, Fırat. AKP’li Çamuroğlu isyan etti, *Cumhuriyet*, 31 Ocak 2010, s. 7.
- Bozok, Fırat. Zavallı azınlık muamelesi, *Cumhuriyet*, 31 Ocak 2010, s. 1.
- Bu neyin hazırlığı. *Cumhuriyet*, 1 Mart 2012, s. 1.
- Cemevinin statüsü tartışmalı. *Cumhuriyet*, 1 Nisan 2011, s. 1, 8.
- CHP, *Parti Programı - Çağdaş Türkiye İçin Değişim*, 2012.
- CHP, *Seçim Bildirgesi - Özgürlüğün ve umudun ülkesi, Herkesin Türkiye’si*, 2011.
- CHP’nin anayasa vizyonu. *Cumhuriyet*, 1 Haziran 2011, s. 4.
- Çalışlar, Oral. *Aleviler, Vali de Olmak İstiyoruz, General de*. İstanbul Doğan Kitap, 2009.
- Çarkoğlu, Ali. “Political Preferences of the Turkish Electorate: Reflections of an Alevi-Sunni Cleavage.” *Turkish Studies*, 6:2, 2005, 273-292.

- Çelik'ten din dersi tepkisi. *Cumhuriyet*, 11 Ekim 2010, s. 1.
- Din derslerini boykot hazırlığı. *Cumhuriyet*, 22 Eylül 2010, s. 5.
- Döker, Emre. Cemevlerine 'özel' destek, *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 2011, s. 4.
- El, Kıvanç. Bu da tarikat açılımı, *Cumhuriyet*, 18 Ocak 2011, s. 5.
- Engin, İsmail. "Aleviliğin, Alevilerin ideolojikleştirilmesi, marjinalleştirilmesi çabalarına bir örnek: Radikal bir Alevi kadro hareketi ve dergisi "Kızıl Yol". Alevilik. İsmail Engin ve Havva Engin. der. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2004. 531-544.
- Erdoğan tepkilerden çekindi. *Cumhuriyet*, 16 Ağustos 2003, s. 4.
- Erdoğan'a Alevi mektubu. *Cumhuriyet*, 23 Ekim 2012, s. 6.
- Evet diyen bizden değil! *Cumhuriyet*, 13 Şubat 2010, s. 1, 6.
- Gül, Erdem. AKP, Alevi aday peşinde, *Cumhuriyet*, 12 Ocak 2011, s. 5.
- Gül, Erdem. AKP'de Alevi oyu alarmı, *Cumhuriyet*, 19 Ağustos 2010, s. 5.
- Gül, Erdem. AKP'de Oktay'a gözaltı sıkıntısı, *Cumhuriyet*, 4 Haziran 2010, s. 4.
- Gül, Erdem. Alevi açılımına nokta koydu, *Cumhuriyet*, 10 Temmuz 2011, s. 5.
- Gül, Erdem. Teröre Kuran kursu formülü, *Cumhuriyet*, 19 Ekim 2010, s. 4.
- Gümüş, Burak. "Alevi Hareketleri ve Değişen Alevilik Üzerine." Alevilik. İsmail Engin ve Havva Engin. Der. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2004. 507-529.
- Hoşgörünün başkenti. *Cumhuriyet*, 17 Ağustos 2002, s. 1.
- Ilıcalı, Mahmut. Alevilere seçmeli ders, *Cumhuriyet*, 8 Mart 2012, s. 4.
- Kazancıgil, Ali. *Türkiye üzerine basma kalıp düşünceler*. Çev.: Şirin Tekeli. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2010.
- Kehl-Bodrogi, Krisztina. "Atatürk and The Alevi: A Holy Alliance? Turkey's Alevi Enigma, A Comprehensive Overview". Paul White and Joost Jongerden. ed. Leiden, Boston: Brill, 2003, 53-70.
- Kerbela Şehitleri Anıldı. *Cumhuriyet*, 4 Ocak 2010, s. 6
- Keskin, Faruk. AKP'liden ezan işgüzarlığı, *Cumhuriyet*, 22 Aralık 2011, s. 5.
- Keskin, Faruk. Kamuda Alevi kıyımı, *Cumhuriyet*, 14 Mart 2010, s. 6.
- Kozok, Fırat. Alevi açılımında sözler unutuldu, *Cumhuriyet*, 14 Aralık 2011, s. 6.
- Kozok, Fırat ve Menekşe, Mehmet. Utanç müzesi olacak, *Cumhuriyet*, 3 Temmuz 2010, s. 6.
- Kömürcü, Derya. (2011). "Kılıçdaroğlu sonrası CHP." *İktisat Dergisi*, 515-516, 2011, s. 37-47.
- Köktürk, Şule. Açılım Alevilere güven vermiyor, *Cumhuriyet*, 11 Ocak 2010, s. 1.
- Köse, Talih. Alevi Opening and the Democratization Initiative in Turkey. *Policy Report*, No. 3. Ankara: Seta, 2010.
- Malatya'nın Sivas olmasına izin vermeyiz. *Cumhuriyet*, 31 Temmuz 2012, s. 6.
- Menekşe, Mehmet. Alevilerden sert tepki: Başbakan suç işliyor, *Cumhuriyet*, 4 Şubat 2012, s. 7.
- Menekşe, Mehmet. Alevilere hizmet vatana ihanet oldu, *Cumhuriyet*, 20 Ocak 2010, s. 5.
- Menekşe, Mehmet. Asıl ucube Başbakan, *Cumhuriyet*, 7 Ağustos 2012, s. 9.
- Menekşe, Mehmet. Ayrım sürüyor, *Cumhuriyet*, 30 Ağustos 2011, s. 4.
- Menekşe, Mehmet ve Kozok, Fırat. Aleviler: Ayrımcılığın göstergesi, *Cumhuriyet*, 6 Mart 2010. s. 1, 7.
- Menekşe, Mehmet ve Yağmur, Abidin. Alevilerde endişe büyüyor, *Cumhuriyet*, 15 Eylül 2010, s. 1.
- Miyase, İlknur. Erdoğan çok çektirdi, *Cumhuriyet*, 7 Ağustos 2012, s. 9.

- Miyase, İlknur. Erdoğan hep yıkmak istedi, *Cumhuriyet*, 7 Ağustos 2012, s. 1.
- Miyase, İlknur. Erdoğan yuhalandı, *Cumhuriyet*, 17 Ağustos 2003, s. 5.
- Miyase, İlknur. Hedef gösterildi, *Cumhuriyet*, 3 Haziran 2010, s. 5.
- Öymen, Altan. *Değişim Yılları*. Ankara: Doğan Kitap, 2004.
- Poyraz, Bedriye. "The Turkish State and Alevis: Changing Parameters of an Uneasy Relationship." *Middle Eastern Studies*, 41: 4, 2005, 503-516.
- Sarıaslan, Ümit. Hacıbektaş Şenliği..., *Cumhuriyet*, 16 Ağustos 2003, s. 2.
- Sayın, Ayşe. Ağbaba: Provokasyon, Aygün: Sorumlu iktidar, *Cumhuriyet*, 30 Temmuz 2012, s. 6.
- Sivas'la da yüzleşin. *Cumhuriyet*, 26 Kasım 2011, s. 5.
- Solak, Mehmet Ali ve Bodur, Akın. Alevi temsilcileri hâkim karşısında, *Cumhuriyet*, 7 Nisan 2010, s. 8.
- Solgun, Cafer. *Alevilerin Kemalizm'le İmtihanı, Onur Öymen ve Kemal Kılıçdaroğlu Vakası*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2011.
- Soner, Bayram Ali ve Şule Toktaş. "Alevis and Alevism in the Changing Context of Turkish Politics: The Justice and Development Party's Alevi Opening." *Turkish Studies* 12:3, 2011, 419-434.
- Şahin, Selahattin. Aleviler Hacıbektaş'a akın ediyor, *Cumhuriyet*, 14 Ağustos 2011, s. 3.
- Şahin, Selahattin. Yolumuz barış olsun, *Cumhuriyet*, 17 Ağustos 2012, s. 4.
- Şahin, Selahattin & Uludağ, Alican. Hacıbektaş'ta AKP'ye tepki, *Cumhuriyet*, 17 Ağustos 2011, s. 6.
- Şener, Cemal. *Alevilik Olayı, Toplumsal Bir Başkaldırının Tarihçesi*. İstanbul: Etik Yayınları, 2004 (2001).
- Tanrisever, Bahar ve Şahin, Selahattin. Laiklik değiştirilemez, *Cumhuriyet*, 17 Ağustos 2003, s. 5.
- Tek alevi aday İbrahim Yiğit. *Cumhuriyet*, 13 Nisan 2011, s. 4.
- Türkiye'nin Baas'ı. *Cumhuriyet*, 9 Eylül 2011, s. 5.
- Yağcı, Öner. *Sivas'ı unutmak*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2009.
- Yaman, Ali. "A propos de la question Alévie en Turquie." *Société Suisse Moyen Orient et Civilisation Islamique, La Turquie, Vues de la périphérie*, Automne 29, 2009, 17-19.
- Yaman, Ali. "Avrupa Birliği İlerleme Raporlarında Alevilik". http://www.alevibektasi.org/index.php?option=com_content&view=article&id=758:avrupa-birlii-komisyonu-lerleme-raporlarında-alevilik&catid=35:makale, 2012. Erişim tarihi: 16.11.2012.
- Yavuz, Hakan. "Alevilerin Türkiye'deki Medya Kimlikleri: Ortaya Çıkışın Serüveni." *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler, Bektaşiler, Nusayriler*. Irene Melikoff, İlber Ortaylı, Hakan Yavuz. der. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1999, 57-112.
- Yılmaz, Nail. (2005). *Kentin Alevileri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.